

اضطراب در قلمرو شخصیت: نقش نگرش‌ها

Anxiety in the realm of personality: The role of attitudes

Hossein Mohagheghi

Associate Professor, Department of Psychology,
Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali
Sina University, Hamedan, Iran.

Mehran Farhadi

Assistant Professor, Department of Psychology,
Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali
Sina University, Hamedan, Iran.

Abolghasem Yaghoobi

Professor, Department of Psychology, Faculty of
Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina
University, Hamedan, Iran.

Azadeh Mahdavi *

PhD of educational psychology, Faculty of Economics
and Social Sciences, Bu-Ali Sina University,
Hamedan, Iran.

azadeh.mahdavi@ymail.com

حسین محققی

دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بولی
سینا، همدان، ایران.

مهران فرهادی

استادیار گروه روانشناسی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بولی
سینا، همدان، ایران.

ابوالقاسم یعقوبی

استاد، گروه روانشناسی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بولی سینا،
همدان، ایران.

آزاده مهدوی (نویسنده مسئول)

دکتری روانشناسی تربیتی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه بولی
سینا، همدان، ایران.

چکیده

مبحث شخصیت و ویژگی‌های شخصیتی در عین اینکه بسیار در پژوهش‌ها به آن پرداخته شده است از لحاظ بررسی برخی متغیرها در ارتباط با آنها مورد غفلت قرار گرفته است. اینکه این ویژگی‌ها با واسطه‌گری نگرش‌های ناکارآمد چگونه با اضطراب مرتبط هستند موضوعی است که در این پژوهش به آن پرداخته شده است. به این منظور تعداد ۲۴۰ نفر از دانشجویان دانشگاه بولی سینا همدان به عنوان نمونه انتخاب گردید و پرسشنامه‌های اضطراب بک (۱۹۹۰)، پرسشنامه نگرش‌های ناکارآمد بک و وایسمن (۱۹۷۸) و پرسشنامه شخصیتی نتو مک کری و کاستا (۱۹۸۵) به آنها داده و پر شد که تعداد ۶ نفر از افراد پرسشنامه‌ها را به صورت مخدوش پر کرده بودند لذا نمونه نهایی تعداد ۲۳۴ نفر انتخاب گردید. نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که به طور کلی مدل پژوهش دارای برازش نیکویی مطلوبی است. روابط بین اضطراب با روان‌زنجرخوبی با حضور و بدون حضور متغیر میانجی گر نگرش‌های ناکارآمد معنی‌دار و مثبت می‌باشد و همچنین روابط بین اضطراب با برون‌گرایی با حضور و بدون حضور متغیر میانجی گر نگرش‌های ناکارآمد معنی‌دار و معکوس می‌باشد. همچنین یافته‌ها حاکی از آن بودند که در سطح معناداری ۰/۱۰ تنهای متغیر روان‌زنجرخوبی به واسطه نگرش‌های ناکارآمد با اضطراب رابطه معنی داری دارد و این رابطه برای برون‌گرایی برقرار نیست. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که نگرش‌های ناکارآمد می‌توانند به عنوان یک میانجی بین روان‌زنجرخوبی و اضطراب عمل کنند.

واژه‌های کلیدی: اضطراب، برون‌گرایی، روان‌زنجرخوبی، نگرش ناکارآمد،
ویژگی‌های شخصیتی.

Keywords: Anxiety, Extraversion, Neuroticism, Dysfunctional attitude, Personality traits.

Anxiety in the realm of personality: The role of attitudes

مقدمه

ویژگیهای شخصیتی و ارزش‌های شخصی از ویژگیهای مهم روانشناسی است که به عنوان پیش‌بینی کننده مهم بسیاری از نتایج عمل می‌کند (پارکس لدوك، فلدمان و باردی^۱، ۲۰۱۴). نظریه پردازان شخصیت با یک تعریف واحد از شخصیت موافق نیستند؛ با این حال تعریفی که مورد قبول اکثر نظریه‌پردازان است این تعریف از شخصیت است: شخصیت عبارت است از الگوی نسبتاً پایدار صفات، گرایش‌ها یا ویژگی‌هایی که تا اندازه‌ای به رفتار افراد دوام می‌بخشد. بطور اختصاصی‌تر، شخصیت، از صفات یا گرایش‌هایی تشکیل می‌شود که به تفاوت‌های فردی در رفتار، ثبات رفتار در طول زمان و تداوم رفتار در موقعیت‌های گوناگون می‌انجامد (فیست و فیست^۲، ۲۰۰۲؛ ترجمه سید محمدی، ۱۳۹۹). اگرچه در مورد ساختار بنیادی صفات شخصیت اختلاف نظراتی وجود دارد، اما اکنون اکثر محققان شخصیت مدل پنج عاملی را پذیرفته‌اند (هاردی^۳، ۲۰۰۷). پنج عامل اصلی بزرگ عبارتند از: روان‌رنجورخوبی^۴، برون‌گرایی^۵، باز‌بودن به تجربه^۶، توافق‌پذیری^۷ و وظیفه‌شناسی^۸ (تیلور^۹، ۲۰۱۲). روان‌رنجورخوبی یعنی تمایل به تجربه هیجانات منفی مثل اضطراب و افسردگی؛ برون‌گرایی تمایل به معاشرت، خونگرمی، جرأتمندی، جستجوی محرك، فعال و شاد بودن است؛ باز بودن به تجربه تمایل به تخیل، خلاقیت، حساسیت هیجانی و هنری و غیرمتعارف بودن است؛ موافقت بعد روابط است که با نوع دوستی، اعتماد، تواضع و همکاری مشخص می‌شود و افرادی که وظیفه شناسی تلقی می‌شوند را با عنایتی چون مؤدب، مهربان، یاری رسان، بخشنده، مسئولیت‌پذیر، دارای نظم و سخت کوش معرفی می‌شوند (مک گری و تراسیانو^{۱۰}، ۲۰۰۵؛ رامز-کوری، گرندون، آلفارو-پرز و پینن-آراونا^{۱۱}، ۲۰۱۹). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که برخی ویژگی‌های شخصیتی با افکار منفی و اضطراب همراه است (بیرامی و اقبالی، ۱۳۹۱؛ احمدیان، ۱۳۹۳). اضطراب را در واقع همه‌ی انسان‌ها تجربه می‌کنند. اضطراب یک احساس منتشر، بسیار ناخوشایند و اغلب میهم دلواپسی است که با عالم دستگاه اتونوم همراه می‌گردد (садوک و سادوک، ۲۰۰۷؛ ترجمه پورافکاری، ۱۳۹۲). اضطراب یکی از موارد مهم و معمولی است که در افراد از همه فرهنگها و برخی از انواع حیوانات مشاهده می‌شود. برخی از واقعی ترین مشکلات بر جسته پژوهشکار طبق نظریه لازرسوس و فولکمن (۱۹۸۴) که معتقد‌ند فشار روانی چیزی بیشتر از یک پاسخ عمومی محرك است، عمل می‌کنند. براساس این دیدگاه شناختی یک واقعه به خودی خود و ببرون از ذهن معنای خاصی ندارد، بلکه این ذهن شخص و ارزیابی وی از این موقعیت است که به آن معنا می‌بخشد. استرس زا بودن هر موقعیت معین بستگی به این دارد که چگونه آن را ارزیابی کنیم و چه واکنش‌هایی نسبت به آن موقعیت داشته باشیم (نقل از پرهیزکار خاجانی، دیگان، پسندیده، علی پور و فرهادی، ۱۳۹۵).

بنابراین دیدگاه‌ها و نگرش‌های فرد در به وجود آمدن این اضطراب نقش اساسی دارد. برخی از این افکار و نگرش‌ها که تحت عنوان نگرش‌های ناکارآمد قلمداد می‌شوند، نگرش‌هایی هستند که افراد را مستعد افسردگی یا به طور کلی آشفتگی‌ها روانشناسی می‌نمایند (طهرانی زاده، ۱۳۸۳). مطابق مدل شناختی بک^{۱۴} (۱۹۸۷) نگرش‌های ناکارآمد، باورهای کلی هستند که افراد در اثر تجربه نسبت به خود و جهان کسب می‌کنند. عقیده بر این است که این باورها و اعتقادات فرد را آماده می‌سازد تا موقعیت‌های خاصی را بیش از حد منفی و ناکارآمد تعبیر کند. این نوع نگرش‌ها معیارهای انعطاف‌ناپذیر و کمال‌گرایانه‌ای هستند که فرد از آن‌ها برای قضاوت در مورد خود و دیگران

¹ Parks-Leduc, Feldman & Bardi

² Feist & Feist

³ Hardie

⁴ Neuroticism

⁵ Extraversion

⁶ Openness

⁷ Agreeableness

⁸ Conscientiousness

⁹ Tilker

¹⁰ McCrae & Terracciano

¹¹ Ramírez-Correa, Grandón, Alfaro-Pérez & Painén-Aravena

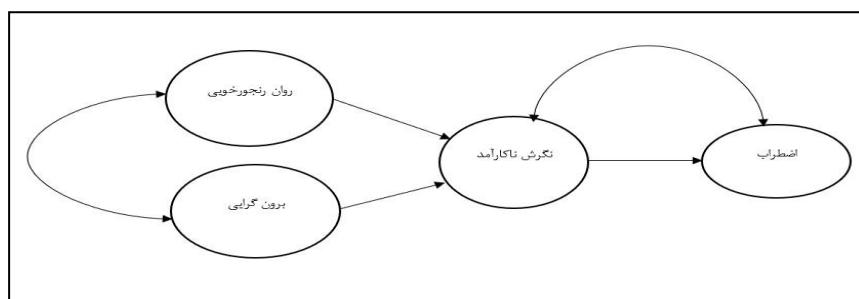
¹² Damasio & Carvalho

¹³ Wiedemann

¹⁴ Beck

استفاده می‌کند و به عبارتی این نگرش‌ها به عنوان ساختارهای شناختی نسبتاً پایدار و مبنای گزینش ایجاد تمایز و کدگذاری محرك‌های محیطی توسط افراد می‌باشند و از آنجا که انعطاف‌ناپذیر و افراطی هستند و نسبت به تغییر مقاوم هستند، ناکارآمد تلقی می‌شوند (کنگ، ساه، تانگ و اسموکی^۱، ۲۰۱۶؛ نقل از حاج ایریلو، خوشنویس و قادری، ۱۳۹۸).

در مطالعه‌ای که موسی رضایی و همکاران (۱۳۹۳) درخصوص رابطه بین نگرش‌های ناکارآمد و استرس، اضطراب و افسردگی انجام دادند دریافتند که هرچه نمره فرد در نگرش ناکارآمد بالاتر باشد میزان اضطراب، استرس و افسردگی فرد نیز افزایش خواهد یافت. همچنین در پژوهشی که توسط بقال زاده آرایی (۱۳۹۵) با موضوع رابطه بین نگرش‌های ناکارآمد و مهارت‌های ارتباطی با اضطراب اجتماعی انجام داده است مشخص گردید که بین نگرش‌های ناکارآمد و اضطراب اجتماعی رابطه معنی‌دار وجود دارد. پژوهش دیگری نیز به بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و اضطراب امتحان پرداخته است که نتایج آن نشان می‌دهد اضطراب امتحان با روان‌نじورخوبی رابطه معناداری دارد اما با درون‌گرایی/برون‌گرایی رابطه معناداری ندارد و از بین ویژگی‌های شخصیتی مورد مطالعه، روان‌نじورخوبی توانست متغیر پیش‌بین اضطراب امتحان باشد (خسروی و بیگدلی، ۱۳۸۷). در پایان نامه‌ای که بن راضی غابشی (۱۳۸۷) با عنوان مقایسه‌ی ویژگی‌های شخصیتی و نگرش‌های ناکارآمد اقدام کنندگان خودکشی، افراد افسرده و افراد بهنجار انجام داد نشان داد که نگرش‌های ناکارآمد با خرده مقایس روان‌نじورخوبی همبستگی مثبت و معنادار دارد و با ویژگی‌های وظیفه‌مداری، گشودگی به تجربه و برون‌گرایی همبستگی منفی دارد. پژوهش اسماعیلی (۱۳۸۷) نیز نشان داد که روان‌نじورخوبی به عنوان بعدی از ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند به طور مستقیم بر نگرش‌های ناکارآمد اثر داشته باشد. در پژوهش‌های خارج از کشور نیز می‌توان به پژوهشی که توسط براون^۲ و بک (۲۰۰۲) انجام گرفته است و در آن به بررسی مبانی نظری رابطه بین نگرش‌های ناکارآمد، کمال‌گرایی و مدل‌های مستعد افسردگی پرداخته است، اشاره کرد. همانطور که مشخص است تعداد پژوهش‌های انجام شده در خصوص موضوع مورد مطالعه این پژوهش انگشت‌شمار و اندک است و آن دسته از پژوهش‌ها که به نوعی به این موضوع پرداخته‌اند فقط در مقام تبیین یافته‌های خود اشاراتی غیرمستقیم به متغیرهایی مانند نگرش‌های ناکارآمد و اضطراب داشته‌اند؛ بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی‌گری نگرش‌های ناکارآمد در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی و اضطراب انجام شده است. مدل فرضی پژوهشگر که روابط مستقیم و غیرمستقیم زیر متغیرهای ویژگی‌های شخصیتی مانند روان‌نじورخوبی و برون‌گرایی را با واسطه‌گری نگرش‌های ناکارآمد در رابطه به اضطراب نشان می‌دهد به شرح زیر است:

شکل ۱- مدل فرضی پژوهشگر درخصوص روابط متغیرها

روش

جامعه پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویانی است که در دانشگاه بوعلی سینا همدان در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ مشغول به تحصیل بوده‌اند که از بین آنها تعداد ۲۴۰ نفر به صورت تصادفی انتخاب شد که ۶ نفر از افراد پرسشنامه را به طور کامل پر نکرده بودند که در نهایت ۲۳۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. تحصیلات افراد براساس طبقه بندی از دیپلم تا دکتری (تعداد ۳۳ نفر دارای تحصیلات دیپلم، تعداد ۳۳ نفر تحصیلات کارشناسی، تعداد ۱۰۶ نفر تحصیلات کارشناسی، تعداد ۵۰ نفر تحصیلات کارشناسی ارشد و تعداد ۱۲ نفر تحصیلات دکتری) بود و از نظر وضعیت تأهل ۱۶۲ نفر متأهل و تعداد ۷۲ نفر مجرد بودند. پرسشنامه‌های اضطراب بک، پرسشنامه نگرش

¹ Keng, Seah, Tong & Smoski

² Brown

Anxiety in the realm of personality: The role of attitudes

ناکارآمد و پرسشنامه پنج عامل شخصیت توسط این افراد پر شد و نتایج مورد تحلیل قرار گرفت. روش بررسی در این پژوهش روش غیرآزمایشی و در مجموع نوعی از روش‌های همبستگی است.

ابزار سنجش

پرسشنامه اضطراب بک^۱ (BAI): این پرسشنامه را بک در سال ۱۹۹۰ تدوین کرد که دارای ۲۱ ماده بوده که شدت اضطراب را در یک مقیاس ۰ تا ۶۳ با روایی درونی بالا و اعتبار بالا اندازه‌گیری می‌کند (لانگ^۲ و همکاران، ۱۹۹۶؛ به نقل از خضری مقدم، قربانی، بهرامی احسان و رستمی، ۱۳۹۱). تأکید این پرسشنامه بر جنبه‌های فیزیولوژیکی اضطراب می‌باشد. سه ماده آن موضوعات خلق مضطرب، سه ماده ترس‌های ویژه و چهار ماده علائم خودکار بیش‌فعالی و تنفس حرکتی مربوط به اضطراب منتشر را ارزیابی می‌کنند (غایی، ۱۳۷۹). نمرات ۰ تا ۷ نشان‌دهنده اضطراب حداقل، ۸ تا ۱۵ نشان‌دهنده اضطراب خفیف، ۱۶ تا ۲۵ نمایانگر اضطراب متوسط و نمره ۲۶ تا ۶۳ نمایانگر اضطراب شدید است (لشکری پور، مقتدری، سجادی و فقیهی نیا، ۱۳۸۷). مطالعات انجام شده اعتبار و روایی مناسبی برای این پرسشنامه آشکار ساخته‌اند. اعتبار بازآزمایی بعد از یک هفته ۰/۷۵ بوده است. همبستگی کل ماده‌ها از ۰/۳۰ تا ۰/۷۶ متغیر می‌باشد (بخشانی، ۱۳۷۸). همچنین بخشانی (۱۳۷۸) اعتبار این پرسشنامه را از طریق بازآزمایی در شهر زاهدان ۰/۷۰ به دست آورده است. غایی (۱۳۷۹) نیز از طریق بازآزمایی به فاصله دو هفته ضریب اعتبار پرسشنامه فوق را ۰/۸۰ گزارش کرده است. در این پژوهش اعتبار از طریق بازآزمایی به فاصله دو ماه ۰/۹۰ و همسانی درونی آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد.

مقیاس نگرش‌های ناکارآمد^۳ (DAS): مقیاس نگرش‌های ناکارآمد، توسط بک و وایسمن^۴ در سال ۱۹۷۸ تنظیم گردیده است و روشی برای استنتاج و پیدا کردن فرضیه‌های خاموش است. این مقیاس شامل دو فرم موازی است و هر فرم آن دارای ۴۰ عبارت است که پاسخ‌دهنده باید باور خود را در مورد آن بر مقیاسی که شامل موافقت کامل تا مخالفت کامل است در پاسخ‌نامه تست مشخص نماید. روش نمره‌گذاری DAS به این شکل است که هر پاسخ آن نمره‌ای از (۱) کاملاً مخالف تا (۷) کاملاً موافق می‌گیرد. البته در مورد ماده‌های ۲۸۰، ۲۹۰، ۳۰۰، ۳۱۰، ۳۲۰، ۳۳۰، ۳۴۰، ۳۵۰، ۳۶۰، ۳۷۰، ۳۸۰، ۳۹۰، ۴۰۰ نمره‌گذاری ماده‌ها بر عکس سایر موارد می‌باشد. بنابراین نمره آزمودنی از حداقل ۴۰ تا حداقل ۴۰ خواهد بود. مطابق تحقیقات مختلف، میانگین نمرات به دست آمده برای افراد سالم از ۱۱۹ تا ۱۲۸ گزارش شده است و نمرات بالاتر نشانگر آسیب‌پذیری است. مجموع نمرات این آزمون، معرف ناکارآمدی نگرش فرد می‌باشد. بررسی‌های متعدد نشان داده است که DAS از اعتبار پیش‌آزمون پس آزمون، ثبات درونی و روایی همزمان بسیار عالی برخوردار می‌باشد. وایسمن و بک سطح اعتبار معدل ۰/۸۹ و بالاتر را برای فرم A و B آزمون گزارش می‌دهند و همبستگی بین دو فرم آزمون بیشتر از ۰/۸۱ گزارش گردیده است. DAS با آلفایی از ۰/۸۴ تا ۰/۹۲ ثبات درونی کافی را نشان داده است (به نقل از طهرانی زاده، ۱۳۸۳). روایی ملکی همزمان این مقیاس (فرم ۲۶ سوالی) در جمعیت ایرانی برای خرد مقياس‌های موفقیت-کامل طلبی، نیاز به تأیید دیگران، نیاز به راضی کردن دیگران و آسیب‌پذیری-ارزشیابی عملکرد به ترتیب برابر با ۰/۴۵، ۰/۵۳، ۰/۴۸ و ۰/۵۷ می‌باشد. آلفای کرونباخ کل مقیاس نیز ۰/۹۲ بدست آمده است (ابراهیمی و موسوی، ۱۳۹۲).

پرسشنامه شخصیتی نئو^۵ (NEO): در پژوهش حاضر برای سنجش ویژگی‌های شخصیتی افراد از فرم کوتاه آزمون نئو که دارای ۶۰ سؤال است استفاده شده است. این آزمون را اولین بار مک کری و کاستا در سال ۱۹۸۵ تدوین نمودند. این آزمون پنج مورد از ویژگی‌های شخصیتی افراد را مورد سنجش قرار می‌دهد که عبارتند از: روان‌رنجورخوبی، برون‌گرایی، تجربه‌گرایی، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی. روایی این پرسشنامه در ایران به روش همبستگی مقیاس‌های آن با پرسشنامه‌ی تجدید نظر شده‌ی آیزنک-فرم کوتاه در عامل روان‌رنجورخوبی ۰/۷۲ و در عامل برون‌گرایی ۰/۷۰ و همبستگی مقیاس‌های توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی با مقیاس روان‌رنجورخوبی ۰/۳۲ و همبستگی انعطاف‌پذیری با عامل برون‌گرایی ۰/۲۲ گزارش شده است (مهرابیان و آرندان، ۲۰۱۳). ضریب پایایی با روش آلفا برای

¹ Beck Anxiety Inventory

² Lang

³ Dysfunctional Attitude Scale

⁴ Wiseman

⁵ NEO Personality Inventory

⁶ McCare & Costa

عوامل روان رنجور خوبی، برون گرایی، تجربه گرایی، توافق پذیری و وظیفه شناسی به ترتیب $0/83$, $0/75$, $0/80$, $0/79$ و $0/05$ ($p < 0/05$) بوده است (صابر، موسوی و صالحی، ۱۳۹۱).

یافته‌ها

جدول ۱ شاخص‌های توصیفی و نرمال بودن متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	زیرمقیاس	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	K-S	معنی‌داری
ویژگی‌های روان رنجور خوبی	رون گرایی	۲۳۴	۳۴/۶۵	۸/۸۱۸	۰/۹۶۳	۰/۳۱۲
شخصیتی	برون گرایی	۲۳۴	۳۷/۵۷	۶/۴۷۰	۰/۹۱۳	۰/۳۷۵
نگرش‌های ناکارآمد		۲۳۴	۹۳/۹۰	۲۸/۳۶۴	۰/۸۰۳	۰/۵۴۰
اضطراب		۲۳۴	۳۳/۰۶	۹/۰۴۸	۱/۰۶۸	۰/۲۰۴

جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای روان رنجور خوبی، برون گرایی، نگرش‌های ناکارآمد و اضطراب را نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که میانگین روان رنجور خوبی و برون گرایی به ترتیب $0/83$ و $0/75$ می‌باشد و میانگین و انحراف استاندارد نمره نگرش‌های ناکارآمد به ترتیب برابر $0/90$ و $0/80$ می‌باشد و میانگین و انحراف استاندارد بعد از اضطراب به ترتیب برابر $0/05$ و $0/06$ می‌باشد. همچنین در این جدول نرمال بودن داده‌های پژوهش با استفاده از آزمون کولموگروف - اسپیرنوف بررسی شده است. مشاهده می‌شود که سطح معنی‌داری این آزمون برای هر متغیر بزرگتر از $0/05$ بوده لذا نتیجه گرفته می‌شود که داده‌های هر متغیر با سطح معناداری $0/01$ نرمال می‌باشند.

جدول ۲. ضریب همبستگی بین متغیرهای اصلی با و بدون حضور متغیر میانجی‌گر

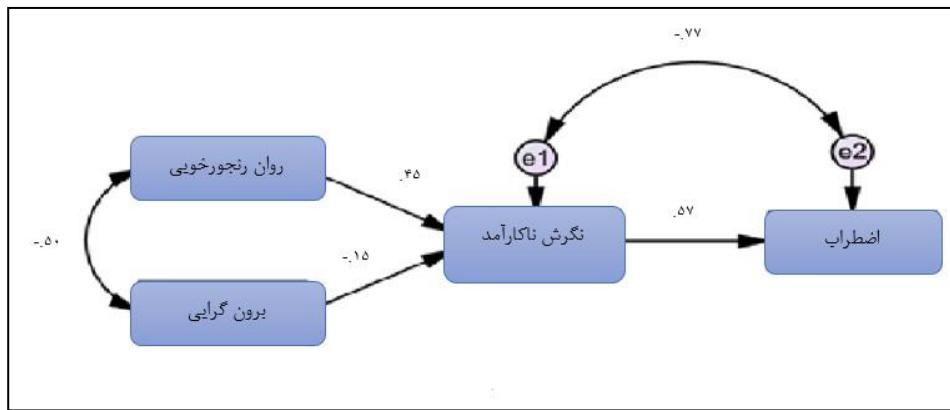
متغیر میانجی‌گر	متغیر وابسته	روان رنجور خوبی	برون گرایی	متغیر همبستگی
بدون میانجی‌گر نگرش‌های ناکارآمد	اضطراب	$0/534^{**}$	$-0/452^{**}$	ضریب همبستگی
ناکارآمد	معنی‌داری	$0/001$	$0/001$	ضریب همبستگی
با وجود میانجی‌گر نگرش‌های ناکارآمد	اضطراب	$0/512^{**}$	$-0/416^{**}$	ضریب همبستگی
ناکارآمد	معنی‌داری	$0/001$	$0/001$	ضریب همبستگی

** معنی‌داری در سطح $0/01$

جدول ۲ ضریب همبستگی بین متغیرهای روان رنجور خوبی و برون گرایی با اضطراب با و بدون حضور متغیر میانجی‌گر نگرش‌های ناکارآمد نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که ضریب همبستگی پیرسون بین اضطراب با روان رنجور خوبی بدون حضور متغیر میانجی‌گر نگرش‌های ناکارآمد برابر $0/534$ و با حضور آن برابر $0/512$ بوده که در هر دو حالت در سطح $P < 0/05$ معنی‌دار و مشت می‌باشد و همچنین ضریب همبستگی پیرسون بین اضطراب با برون گرایی بدون حضور متغیر میانجی‌گر نگرش‌های ناکارآمد برابر $-0/452$ و با حضور آن برابر $-0/416$ بوده که در هر دو حالت در سطح $P < 0/05$ معنی‌دار و معکوس می‌باشد. بنابراین متغیرهای روان رنجور خوبی و برون گرایی بدون حضور و با حضور متغیر میانجی‌گر نگرش‌های ناکارآمد با متغیر اضطراب رابطه معنی‌داری در سطح اطمینان 95% درصد دارد و متغیر نگرش‌های ناکارآمد میزان این رابطه را تعدل می‌نماید. لذا فرض صفر و فرض پژوهش پذیرفته می‌شود. همچنین با توجه به اینکه مقادیر این روابط در محدوده $0/05$ تا $0/01$ قرار دارند لذا شدت آن‌ها در سطح متوسط می‌باشد.

Anxiety in the realm of personality: The role of attitudes

جهت بررسی میزان همبستگی و تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیرهای ملاک به روش مدل مفهومی از روش معادلات ساختاری استفاده شد.

شکل ۲. مدل ساختاری اصلاح شده با برآورده ضرایب استاندارد

شکل ۲ مدل ساختاری برآورده شده بر اساس مدل مفهومی پژوهش را با برآورده ضرایب استاندارد نشان می‌دهد. همچنین جدول ۳ مقادیر بدست آمده شاخص‌های برآورده شده را نشان می‌دهد که مشاهده می‌شود اکثر شاخص‌ها در حد مطلوب و قابل قبول قرار دارند و نتیجه می‌شود که مدل ساختاری متغیرهای پژوهش جهت تحلیل و برآورده فرضیات مطلوب و مناسب می‌باشد.

جدول ۳. شاخص‌های برآورده شده مدل ساختاری پژوهش

شاخص	TLI	IFI	NFI	CFI	GFI	AGFI	RMR	CMIN/df	RMSEA
مقادیر قابل قبول	>.90	>.90	>.90	>.90	>.90	>.90	-	< 3	< .08
مقادیر بدست آمده	.96	.99	.98	.99	.99	.91	.113	.391	.07
وضعیت عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد

شکل ۲ مدل ساختاری پژوهش با برآورده ضرایب استاندارد و میزان همبستگی اشتراکی یا چندگانه بین متغیرهای ملاک و مستقل را نشان می‌دهد. با توجه به جدول ۳ کلیه شاخص‌های مورد بررسی به منظور ارزیابی برآورده ساختاری پژوهش مورد پذیرش قرار گرفته‌اند. همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود مقدار شاخص IFI برابر ۰/۹۹ بوده و بیشتر از حد معین ۰/۹۰ می‌باشد که مقایسه مدل حاضر با مدل استقلال را نشان می‌دهد که در سطح مطلوبی قرار دارد. مقدار شاخص بنتلر و بونت یا NFI برابر ۰/۹۸ بودست آمده است که بالاتر از حد معین ۰/۹۰ می‌باشد و نشان از معناداری و نیکویی برآورده مناسب در تحلیل ساختار کوواریانس دارد. همچنین مقدار شاخص CFI برابر ۰/۹۹ محاسبه شده و این شاخص نیز بیشتر از حد معین ۰/۹۰ می‌باشد، بدین معنی که همبستگی بالایی بین متغیرهای مدل ساختاری پژوهش وجود دارد. همچنین برای شاخص نیکویی برآورده GFI مقدار ۰/۹۹ بودست آمده است که بیشتر از حد معین ۰/۹۰ می‌باشند و مناسب بودن مدل را تأیید می‌کنند. مقدار بدست آمده برای شاخص RMR برابر ۰/۱۱۳ بوده که مقدار کمی دارد و این بیان می‌کند ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده در مدل برآورده شده در حد مطلوب می‌باشد. در نهایت ریشه دیگر میانگین مجذورات تقریب یا همان RMSEA برابر با مقدار ۰/۰۷ محاسبه شده است که کمتر از معیار ۰/۰۸ می‌باشد و بنابراین می‌توان بیان

نمود که برازش مدل تحلیل ساختاری پژوهش حاضر به طور کلی در سطح مناسبی ارزیابی می‌شود. پس از برازش و تأیید مدل ساختاری بین متغیرهای پژوهش می‌توان مقدار همبستگی پیرسون و ضرایب رگرسیونی بین آنها را نیز بدست آورد و فرضیات پژوهش را بررسی نمود.

جدول ۴. اثرات مستقیم و غیرمستقیم استاندارد متغیرهای مستقل بر متغیرهای ملاک در مدل ساختاری

متغیر مستقل	متغیر وابسته	اثر مستقیم استاندارد	اثر غیرمستقیم استاندارد	معنی داری
روان رنجور خوبی	نگرش های ناکارآمد	۰/۴۵	-	<۰/۰۵
برون گرایی	نگرش های ناکارآمد	-۰/۱۵	-	<۰/۰۵
نگرش های ناکارآمد	اضطراب	۰/۰۷	-	<۰/۰۵
روان رنجور خوبی	اضطراب	-	۰/۲۷	<۰/۰۵
برون گرایی	اضطراب	-	-۰/۰۹	>۰/۰۵

جدول ۴ مقادیر اثرات مستقیم و غیرمستقیم استاندارد شده در متغیرهای مدل ساختاری اصلاح شده پژوهش را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول می‌توان مشاهده کرد که اثر مستقیم روان رنجور خوبی و برون گرایی بر نگرش های ناکارآمد به ترتیب برابر ۰/۴۵ و -۰/۱۵ بوده که در سطح $P < 0/05$ معنی دار می‌باشد و همچنین اثر مستقیم نگرش های ناکارآمد بر اضطراب برابر ۰/۰۷ بوده که در سطح $P < 0/05$ معنی دار می‌باشد. همچنین اثر غیرمستقیم برون گرایی با میانجی گری نگرش های ناکارآمد بر اضطراب برابر ۰/۲۷ بوده که در سطح $P < 0/05$ معنی دار می‌باشد و اثر غیرمستقیم برون گرایی با میانجی گری نگرش های ناکارآمد بر اضطراب برابر ۰/۰۹ بوده که در سطح $P < 0/05$ معنی دار نمی‌باشد. بنابراین نتیجه می‌شود در سطح اطمینان ۹۵ درصد تنها متغیر روان رنجور خوبی به واسطه نگرش های ناکارآمد با اضطراب رابطه معنی داری دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه‌ی حاضر در دو قسمت انجام شد. در بخش اول ما به بررسی اعتبار مدل‌های اندازه‌گیری پرداختیم که نتایج نشان داد که مدل حاضر از اعتبار کافی برخوردار هست؛ بخش بعدی برازش مدل را مورد بررسی قرار داده است که نتایج نشان‌دهنده‌ی این است که مدل از برازش مطلوبی برخودار است. این مطالعه با مطالعات دیگری از جمله پژوهش اسماعیلی (۱۳۸۷)، موسی رضایی و همکاران (۱۳۹۳) و بن راضی غابشی (۱۳۸۷) همخوانی دارد. شاخص‌های نیکوبی برازش مدل نشان داد که به طور کلی مدل با داده‌ها برازش دارد. در واقع فرضیه‌های پژوهشگر که در قالب مدل نظری ارائه شد، در مجموع با داده‌های به دست آمده از نمونه مطابقت داشت و می‌توان گفت که مدل تأیید شد. تحلیل روابط ساختاری نشان داد که روان رنجور خوبی به عنوان بعدی از ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند به طور مستقیم بر نگرش های ناکارآمد اثر داشته باشد که با پژوهش اسماعیلی (۱۳۸۷) مطابقت دارد. یکی از دلایل این ارتباط می‌تواند عنصر مشترک تحریف‌های شناختی و تفسیر اطلاعات به سبک منفی در نگرش های ناکارآمد و ویژگی‌های روان رنجور خوبی باشد. کسانی که دارای ویژگی روان رنجور خوبی هستند مستعد تجربه‌ی هیجانات منفی مانند افسردگی و اضطراب هستند و این خود یکی از پیش‌زمینه‌های استفاده از افکار ناکارآمد است. از سوی دیگر اثر غیرمستقیم این متغیر با میانجی گری نگرش های ناکارآمد بر اضطراب را هم می‌تواند توجیه کند. این یافته با پژوهش موسی رضایی و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی دارد که در آن ویژگی شخصیتی روان رنجور خوبی پیش‌بین مناسبی برای اضطراب امتحان بوده است. متغیر دیگری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته برون گرایی است که به عنوان بعدی از ویژگی‌های شخصیتی به طور مستقیم بر نگرش های ناکارآمد اثر معنی دار و معکوس دارد. یعنی هرچقدر فرد ابراز هیجان بیشتری داشته باشد میزان تحریف‌های شناختی در آنها کاهش پیدا می‌کند که با پژوهش بن راضی غابشی (۱۳۸۷) مطابقت دارد که در آن خرده مقیاس‌های نگرش های ناکارآمد با ویژگی برون گرایی دارای همبستگی منفی بوده است. کسانی که از ویژگی‌های برون گرایی بیشتری برخوردار هستند کمتر دچار افسردگی می‌شوند و پژوهش‌ها نشان داده است که بین افسردگی و برون گرایی رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد (چیوکوتا

Anxiety in the realm of personality: The role of attitudes

و استیل و پرسون و همکاران (۲۰۰۵)؛ نقل از موسی زاده و حاجی علیزاده، (۱۳۹۶). بنابراین استفاده از تحریف‌های شناختی و افکار آسیب‌زای کمتری دارند. یکی از توجیه‌ها می‌تواند این باشد که افراد برون‌گرا افکار، دلواپسی‌ها و ناراحتی‌های خود را با دیگران بیشتر در میان می‌گذارند و بازخوردهای بیشتری درخصوص افکار خود می‌گیرند و میزان اضطرابی که تجربه می‌کنند به واسطه این بازخوردها و استفاده کمتر از خطاهای شناختی، نسبت به افراد دیگر کمتر است. از جمله محدودیت‌های این پژوهش این بود که پژوهش حاضر بر روی دانشجویان دانشگاه بوعیان انجام شده است و قابل تعیین دهی به جوامع دیگر نیست. پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های بعدی در گستره جغرافیایی وسیع‌تر و جامعه‌ای غیر از دانشجویان مورد مطالعه قرار گیرد و خرده مقیاس‌های نگرش‌های ناکارآمد در این مدل به طور جداگانه بررسی شوند؛ همچنین از نتیجه پژوهش حاضر می‌توان در کارگاه‌های روانشناسی که برای دانشجویان گذاشته می‌شود استفاده کرد.

منابع

- ابراهیمی، ا. و موسوی، غ. (۱۳۹۲). ویژگی‌های روان سنجی مقیاس نگرش‌های ناکارآمد (DAS-26) در بیماران مبتلا به اختلالات خلقی. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی/یلام*، ۲۱ (۵)، ۲۸۰-۲۰.
- احمدیان، ن. . (۱۳۹۳). رابطه ویژگی‌های شخصیتی و منبع کنترل با اضطراب امتحان در دانش آموزان دبیرستانی شهر بیرجند. *محله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۰ (۱۸)، ۲۰-۱.
- اسماعیلی، م. (۱۳۸۷). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی، نگرش‌های ناکارآمد و راهبردهای مقابله‌ای در افراد دارای فشارخون اساسی با افراد عادی. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه تبریز بخشانی، ن. (۱۳۸۷). اثربخشی درمان شناختی رفتاری بر مبتلایان به اختلال اضطراب. تهران: انجمن روانپژوهی.
- بقال زاده آرایی، ع. (۱۳۹۵). بررسی رابطه‌ی نگرش‌های ناکارآمد و مهارت‌های ارتباطی با اضطراب اجتماعی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه پیام نور آران و بیدگل. کنفرانس ملی دانش و فناوری روانشناسی، علوم تربیتی و جامع روانشناسی ایران بن راضی غابشی، م. (۱۳۸۷). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و نگرش‌های ناکارآمد اقدام کنندگان خودکشی، افراد افسرده (بدون سابقه اقدام به خودکشی) و افراد بهنجهار. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه شیراز.
- بیرامی، م. و اقبالی، ع. (۱۳۹۱). تعامل عامل‌های شخصیتی با عالم افسرده‌گی، نالمیدی و افکار خودکشی در بین دانشجویان. *محله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز*، ۳۴ (۱)، ۲۸-۳۴.
- پرهیزکار خاجانی، ع؛ دیگان، گ؛ پسندیده، م؛ علی پور، ز. و فرهادی، م. (۱۳۹۵). مقایسه میزان استرس بین همسران بیماران سرطانی و همسران عادی. دومین کنفرانس بین المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی، تهران.
- حاج ابریلو، ش؛ خوشنویس، ا. و قادری، س. (۱۳۹۸). تأثیر آموزش خودمراقبتی بر نگرش‌های ناکارآمد زنان داوطلب مریبگری تربیت جنسی کودکان. آسیب شناسی، مشاوره و غنی سازی خانواده، ۵، (پیاپی ۹): ۷۷-۹۰.
- خسروی، م. و بیگدلی، ا. (۱۳۸۷). رابطه ویژگی‌های شخصیتی با اضطراب امتحان در دانشجویان. *محله علوم رفتاری*، ۲ (۱)، ۱۳-۲۴.
- حضری مقدم، ن؛ قربانی، ن؛ بهرامی احسان، م. و رستمی، ر. (۱۳۹۱). اثربخشی گروه درمانی بر کاهش عالم روان شناختی بیماران ام اس. *محله روانشناسی بالینی*، ۴، ۱ (پیاپی ۱۳)، ۱۳-۲۲.
- سادوک، ب. ج. و سادوک، و. آ. (۲۰۰۷)، ترجمه نصرت الله پورافکاری. (۱۳۹۲). خلاصه روانپژوهی: علوم رفتاری- روانپژوهی بالینی. نشر شهرآب صابر، ف؛ موسوی، و. و صالحی، ا. (۱۳۹۳). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های حل مساله در مردان معتاد و غیر معتاد. *فصلنامه علمی- پژوهشی اعتمادپژوهی*، ۵ (۱۹)، ۳۹-۵۵.
- طهرانی زاده، م. (۱۳۸۳). بررسی نارساکنش وری نگرش دختران فراری و عادی. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- عبدی، س؛ باباپور خیرالدین، ج و صادری اسکویی، ا. (۱۳۸۷). رابطه ویژگی‌های شخصیت و سلامت روان شناختی با "توجه آگاهانه به حال" در دانشجویان. *اصول بهداشت روانی*، ۱۰ (۴)، ۲۸۱-۲۸۸.
- غایی، ب. (۱۳۷۹). اندازه گیری برخی الگوهای شناختی در بیماران افسرده و مضطرب. تهران: انجمن روانپژوهی.
- فیست، ج. و فیست، گ. (۲۰۰۲). نظریه‌های شخصیت (ویراست هشتم). ترجمه یحیی سیدمحمدی. (۱۳۹۹). نشر روان

لشکری پور، ک؛ مقتدری، ع؛ سجادی، ع و فقیهی نیا، م. (۱۳۸۷). بررسی شیوه افسردگی پس از سکته مغزی و ارتباط آن با میزان ناتوانی و محل ضایعه مغزی. *اصول بهداشت روانی*، (پیاپی ۳۹)، ۱۹۱-۱۹۷.

موسی رضابی، ا؛ خالدی، ف؛ خبازی فرد، م؛ مؤمنی قلعه قاسمی، ط؛ کشاورز، م و خدایی، م. (۱۳۹۴). نگرش های ناکارآمد و ارتباط آن با استرس، اضطراب و افسردگی در مبتلایان به سرطان پستان. *محله تحقیقات نظام سلامت*، ۱۱ (۱)، ۶۸-۷۶.

موسی زاده، ا و حاجی علیزاده، ک. (۱۳۹۶). پیش بینی افسردگی براساس نگرش های ناکارآمد، ویژگی های شخصیتی و الگوهای ارتباط خانواده در بیماران مبتلا به صرع. *محله شفای خاتم*، ۵ (۴)، ۴۷-۵۶.

Brown, G. P., & Beck, A. T. (2002). Dysfunctional attitudes, perfectionism, and models of vulnerability to depression. *Perfectionism: Theory, research, and treatment*, 231-251.

Hardie, E., & Tee, M. Y. (2007). Excessive internet use: The role of personality; loneliness and social support networks in internet addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies & Society*, 5(1), 34-44.

Lazarus, S., & Folkman, S. (1984). *Stress appraisal and coping*, New York: Springer.

McCrae, R. R., & Terracciano, A. (2005). 78 Members of the Personality Profiles of Cultures Project: Universal features of personality traits from the observer's perspective: Data from 50 cultures. *J Person Soc Psychol*, 88, 547-561.

Mehrabian, T., & Arendan, O. (2013). The relationship between personality traits and emotional intelligence with life satisfaction among female and male students living in dorms of Shahid Chamran University (master's thesis) Shahid Chamran University, Ahvaz.

Parks-Leduc, L., Feldman, G., & Bardi, A. (2014). Personality Traits and Personal Values: A Meta-Analysis. *Personality and Social Psychology Review*

Ramírez-Correa, P., Grandón, E. E., Alfaro-Pérez, J., & Painén-Aravena, G. (2019). Personality types as moderators of the acceptance of information technologies in organizations: A multi-group analysis in PLS-SEM. *Sustainability*, 11(14), 3987.

Tilwer, R. M. (2012). Pathological gambling and five factor model of personality. *Personality and individual differences*, 43(17), 873-80.

Wiedemann, K. (2015). Anxiety and Anxiety Disorders [Internet]. Second Edi. Vol. 1, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*.